

УДК 336.221:502.1(100)(477)

І. В. Свиноус,
д. е. н., професор, Білоцерківський національний аграрний університет
 ORCID ID: 0000-0002-0346-1596

О. І. Слободенюк,
к. б. н., доцент, Білоцерківський національний аграрний університет
 ORCID ID: 0000-0002-6966-9277

Н. М. Присяжнюк,
к. вет. н., доцент, Білоцерківський національний аграрний університет
 ORCID ID: 0000-0002-4737-014

О. Ю. Гаврик,
к. е. н., доцент, Білоцерківський національний аграрний університет
 ORCID ID: 0000-0001-9816-0253

М. С. Осадчий,
магістр, Білоцерківський національний аграрний університет
 ORCID ID: 0000-0002-6997-6437

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.15.19

ЕКОЛОГІЧНЕ ОПОДАТКУВАННЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

I. Svinous,
 Doctor of Economic Sciences, Professor, Bila Tserkva National Agrarian University

O. Slobodeniuk,
 PhD in Biological Sciences, Associate Professor, Bila Tserkva National Agrarian University

N. Prysiazhniuk,
 PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor, Bila Tserkva National Agrarian University

O. Gavryk,
 PhD in Economics, Associate Professor, Bila Tserkva National Agrarian University

M. Osadchy,
 Master's student, Bila Tserkva National Agrarian University

ENVIRONMENTAL TAXATION: WORLD EXPERIENCE AND CHALLENGES FOR UKRAINE

Міжнародне співтовариство вже повною мірою усвідомило необхідність створення глобальної системи екологічної безпеки, перегляду правової бази природоохоронної діяльності та формування дієвих економічних механізмів стимулювання господарюючих суб'єктів до зниження рівня забруднень навколишнього середовища, сталого розвитку. Міжнародний досвід показує, що тільки злагоджені системні дії держави, суспільства і бізнесу здатні усунути або мінімізувати екологічні загрози в своєму середовищі проживання.

Високе співвідношення екологічних податкових надходжень від загального оподаткування не обов'язково є ознакою високого пріоритету охорони навколишнього середовища. Енергетичний податок спочатку використовувався без екологічних цілей. Крім того, рівень цього показника не може говорити і про досягнення мети екологічної політики. Це може бути результатом змін в економіці. При цьому зниження екологічних податкових доходів в останні роки може бути результатом використання інновацій в ринкових інструментах державної політики (торгівля викидами CO₂, екологічне страхування).

Таким чином, екологічне оподаткування повинно використовуватися як один з найбільш ефективних інструментів для прискорення переходу від традиційних енергоносіїв до поновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності.

Таким чином, відзначаючи планомірний перехід до комплексного використання інструментів екологічного менеджменту та позитивні результати проведення реформ екологічних податків, необхідно вказати на такі основні тенденції та принципи їх реалізації в більшості країн: використання принципу "забруднювач платить"; переклад екологічних платежів за "викиди в атмосферу" на платежі за "викиди в економіку"; податкові реформи націлені на зміщення акцентів з податків на працю і капітал до податків на споживання природних ресурсів; здійснюється перехід на низьковуглецеву енергоефективну економіку; широке використання екологічних субсидій і фінансових стимулів в екологічному менеджменті.

The international community has realized the need to create a global system of environmental safety, revise the legal framework for environmental activities and the formation of effective economic mechanisms to stimulate economic entities to reduce pollution and sustainable development. International experience shows that only coordinated systemic actions of the state, society and business can eliminate or minimize environmental threats in their environment.

Currently, in domestic science and practice there is no clear definition of the category of environmental tax or environmental taxation. In our opinion, the European Environment Agency definition most accurately reflects its nature. Environmental taxes are all taxes whose tax base has a specific negative impact on the environment.

A high ratio of environmental tax revenues to general taxation is not necessarily a characteristic of high environmental priority. The energy tax was originally used without environmental purposes. In addition, this indicator level is not associated with achieving the purpose of environmental policy. This may be the result of changes in the economy. At the same time, the decline in environmental tax revenues in recent years may be the result of the innovation use in market instruments of public policy (CO₂ emissions trading, environmental insurance).

Thus, environmental taxation should be used as one of the most effective tools to accelerate the transition from traditional energy sources to renewable energy sources, increase energy efficiency.

A high ratio of environmental tax revenues to general taxation is not necessarily a sign of high environmental priority. The energy tax was originally used without environmental purposes. In addition, the level of this indicator can not speak of achieving the goal of environmental policy. This may be the result of changes in the economy. At the same time, the decline in environmental tax revenues in recent years may be the result of the use of innovations in market instruments of public policy (CO₂ emissions trading, environmental insurance).

In most cases, there is a systematic transition to the integrated use of environmental management tools and environmental tax reforms. Tax reforms are aimed to shift of accents from taxes on labor and capital to taxes on the consumption of natural resources. The transition to a low-carbon energy-efficient economy is carried out; extensive use of environmental subsidies and financial incentives in environmental management.

Ключові слова: навколишнє середовище, оподаткування, екологія, державна політика, екологічний податок.

Key words: environment, taxation, ecology, state policy, ecological tax.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Все більше зростаюча стурбованість людства станом навколишнього середовища стимулює активний пошук нових інструментів, здатних регулювати навантаження на екосистему. Міжнародне співтовариство вже

повною мірою усвідомило необхідність створення глобальної системи екологічної безпеки, перегляду правової бази природоохоронної діяльності та формування дієвих економічних механізмів стимулювання господарюючих суб'єктів до зниження рівня забруднень навко-

лишнього середовища, сталого розвитку. Міжнародний досвід показує, що тільки злагоджені системні дії держави, суспільства і бізнесу здатні усунути або мінімізувати екологічні загрози в своєму середовищі проживання.

Протягом останніх десятиліть екологічна відповідальність у всьому світі займає послідовно наступальні позиції, породжуючи принципово нові явища. Такі висновки можна зробити на основі вивчення зарубіжного передусім європейського досвіду становлення екологічно орієнтованої економіки.

Наростання екологічних ризиків і економічні наслідки природних катастроф змушують нас змінювати вектор розвитку економіки, результатом чого стає створення нової комплексної системи регулювання антропогенного навантаження на екосистему, в якій важливе місце відводиться екологічному оподаткуванню.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Теоретичні основи інтерналізації зовнішніх екологічних ефектів закладені в роботах представників різних напрямів економічної теорії неокласичної теорії добробуту (Маршалл А., Парето В., Пігу А., Самуельсон П.), неінституціональної економіки і теорії майнових прав (Коуз Р., Сегерсон К., Міселія Т., Ставінс Р.), економіки суспільного сектора (Аткінсон Е., Стігліц Дж., Якобсон Ч.И.), теорії зовнішніх екологічних ефектів і економіки природокористування (Баумоль У., Оатс В.І., Пірс Д., Мірліс Д.А., Хелмс Л.Д.) і ін.

Теоретичний аналіз екологічної податкової реформи і подвійного дивіденду представлено в роботах Гулдера Л.Х., Бовенберга А.Л., Моуді Р., Перрі і в Х., Гудштайна Е., Джегера В., Коскела Е., Веста С., Вільямса Р. і ін. Аналіз і оцінка досвіду реформування податкової систем країн Європейського Союзу знайшли відображення в роботах таких економістів: Конверт Ф., Спик С., Візенталь Т., Тей лор П., Молл С., Сковгард М., Шепельмана Ф., Шутц Х., Андерсен М.С., Лерч Д., Сміт Д.О. і ін. Значну увагу проблемам екологічного оподаткування приділяли вітчизняні науковці А.В. Кривенко, С.М. Козьменко, Л.Г. Мельника, В.С. Міщенко, Н.В. Пахомової, Г.М. Пишкіної, В.Я. Шевчука та ін.

Водночас низка важливих аспектів цієї проблематики є об'єктом досить гострих дискусій і перебувають більш поглибленому вивченні і аналізі до них належать такі порівняльна характеристика дії екологічних податків у порівнянні з іншими видами податків і платежів, вплив екологічних податків на конкурентоспроможність як окремих підприємств і галузей, так і держави загалом. Крім того, недостатньо висвітлені питання, пов'язані з оцінкою результатів дії системи торгівлі правами на викиди парникових газів в ЄС, аналіз наслідків для суспільного добробуту екологічної податкової реформи.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

На основі узагальнення світового досвіду, зокрема країн ЄС розробити пропозиції щодо удосконалення вітчизняної системи екологічного оподаткування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В основі теорії податкового права лежить доктрина про функції податків, серед яких виділяють фіскальну, розподільну і регулюючу. Екологічні податки передусім покликані виконувати регулюючу функцію, яка проявляється в можливості надати на платника податків вплив стимулювання і дестимулювання до якихось дій. Прикладом може служити або перехід до енергозберігаючих технологій і, як наслідок, зниження сум сплачених податків, причому не тільки екологічних, або використання старих енерговитратних технологій і підвищення сум сплачених податків, у тому числі штрафів. З позицій цієї доктрини стають ясними податкові механізми, що забезпечують захист природи.

Серед різноманіття податків і зборів особливе місце за своїм призначенням займають непрямі податки специфічного призначення, пов'язані з охороною навколишнього середовища, що відносяться в документах Європейського Союзу до категорії екологічних податків. Екологічні податки або екологічні платежі мають різну форму і часто по-різному називаються. В англійській літературі часто поряд зі стандартним терміном "taxes" також використовуються "charges", "levies", "fees" і "duties" [1]. Нині екологічні податки широко використовуються в різних країнах, серед яких вже не тільки всі промислово розвинені країни, а й в країнах з розвиваючою економікою. Згідно з визначенням Європейського агентства з навколишнього середовища (European Environmental Agency), екологічні податки — це все податки, податкова база яких надає специфічне негативний вплив на навколишнє середовище.

Серед екологічних податків виділяють дві групи: що регулюють податки і фінансують податки. Регулюючі податки спрямовані на безпосереднє запобігання дій, що завдають шкоди навколишньому середовищу, серед яких: платежі за забруднення середовища, за розміщення відходів. Під час визначення ставок цих податків необхідно враховувати показники технічної можливості та економічної рентабельності в рамках цього виду господарської діяльності.

На сьогодні в вітчизняній науці і практиці ще не встановлено чіткого визначення категорії "екологічний податок" або "екологічне оподаткування". На наш погляд, визначення Європейського агентства з навколишнього середовища, дане екологічного податку найточніше відображає його сутність [2]. Екологічні податки — це податки, база яких відображає специфічний негативний вплив на навколишнє середовище.

Відповідно до положень Податкового кодексу України Екологічний податок — обов'язковий платіж, що сплачується з фактичних обсягів різних викидів, скидів, розміщення відходів у довкіллі. Адміністрування екоподатку регламентується р.VIII Податкового кодексу України (ПКУ) [3].

Платниками екоподатку є суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включаючи тих, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України і в

межах її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони здійснюються (п.240.1 ПКУ):

- викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення;
- скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти;
- розміщення відходів (крім розміщення окремих видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання);
- утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені);
- тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензії строк.

Податок сплачується підприємствами за забруднення довкілля від їх діяльності і розподіляється так: 45% — до загального фонду держбюджету, 30% — до спецфонду обласного бюджету, 25% — до спецфонду місцевого бюджету. Від ВВП України екологічний податок становить 0,2%, а переважна більшість надходжень — податок на викиди забруднюючих речовин і парникових газів.

З 2015 року вилучена норма Закону, яка дозволяла підприємствам отримувати частину коштів екологічного податку на реалізацію екологічних заходів.

Нині екологічний податок не виконує ні регулятивно-стимулюючу, ні фіскальну функцію (через мізерний рівень надходжень). Так, ставка податку за викиди в атмосферне повітря встановлена з 2019 р. на рівні 10 грн за тону, тоді як у світі мінімальні розміри ставок починаються від 1 долара за тону.

Окрім цього, чи не найбільше проблем в Україні існує з адмініструванням та контролем за сплатою екологічного податку. Приміром, зовсім не врегульовано порядок взаємодії між органами фіскальної служби та екологічної інспекції. Задля виправлення ситуації необхідно систематизувати досвід європейських країн та адаптувати його для впровадження в українських реаліях.

Діючий механізм екологічного податку не стимулює суб'єктів господарювання до зменшення обсягів викидів/скидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та водні об'єкти, дотримання їх нормативів і лімітів.

Таким чином, під екологічним оподаткуванням ми розуміємо зведені в ранг закону способи справляння з фізичних та юридичних осіб плати за негативний вплив на навколишнє середовище, а також сукупність податків і зборів, справляння яких націлене на стимулювання раціонального природокористування. Основна ідея введення особливих, екологічних податків полягає у встановленні залежності між відрахуваннями господарюючих суб'єктів до бюджетів і ступенем шкоди, що завдається ними навколишнього середовища та природних ресурсів.

Найбільш цікавим для вивчення і аналізу представляється досвід країн Європейського Союзу. Важливим фактором у досягненні нового підходу в питаннях економіки, техніки і суспільства є проведення екологічної реформи в податковій системі. У країнах Європи особлива увага приділяється стимулюванню інвестицій в сектор розробки та використання нових екологічно безпечних джерел енергії.

В Європі екологічні податки та обов'язкові платежі визнані дієвими інструментами в досягненні цілей екологічної та соціально-економічної політики, особливо у поєднанні з різноманітними ринковими інструментами. Європейське агентство з навколишнього середовища класифікує п'ять основних груп інструментів регулювання впливу на навколишнє середовище, серед них:

- 1) комерційно реалізовані дозволи — введені з метою зниження рівня забруднення (ліцензія на викиди CO₂) або при використанні ресурсів (квота на ловлю риби) шляхом надання ринкових стимулів торгівлі;
- 2) екологічні податки — введені для зміни вартості впливу на поведінку виробників і споживачів, а також для підвищення дохідних статей бюджетів різних рівнів;
- 3) екологічні платежі — введені для компенсації витрат природоохоронних служб і витрат на зниження рівня забруднення навколишнього середовища (очистка стічних вод чи утилізація відходів);
- 4) екологічні субсидії і заохочення — націлені на стимулювання розробок нових технологій, а також на формування нових ринків екологічних товарів і послуг;
- 5) схеми відповідальності і компенсації — розроблені з метою забезпечення адекватної компенсації шкоди, завданої в результаті діяльності, небезпечної для навколишнього середовища (штрафи, пені і т.д.) [4].

На сьогодні в країнах Євросоюзу застосовуються і інші інструменти: система дорожніх зборів, політика ціноутворення на воду, сертифікати на торгівлю зеленою електроенергією і т.д., що володіють компенсаційною функцією не тільки по відношенню до екологічних витрат, а й щодо зниження податків на працю і капітал.

Фінансові інструменти "зеленого оподаткування" сформувалися в Європейському Союзі передусім в Західній Європі, а потім були прийняті в Південно-Східній Європі. Так, Фінляндія ввела перший податок на викид CO₂ у світі в 1990 р. Нідерланди, Норвегія і Швеція ввели екологічні податки в 1991 р. за ними послідували Данія в 1992 р. і Великобританія в 1993 р. Значні досягнення в сфері екологічного оподаткування у Німеччині, де стягується екологічний податок з 1999 р. Основною метою всіх цих податкових реформ було, в першу чергу, запобігання збільшенню загального податкового тягаря, зниження впливу на навколишнє середовище за рахунок справляння податків за забруднення, і при цьому зниження податків на працю, що сприяє збільшенню зайнятості за рахунок зниження витрат на робочу силу.

Термін "екологічне оподаткування" в країнах Європейського Союзу застосовується по відношенню до багатьох і різноманітних зборів для різних адміністративних рівнів і дій. Як правило, під екологічними податками розуміють "обов'язкові платежі, що стягуються за екологічно небезпечну продукцію або процеси таким чином, щоб ринкова ціна даної продукції або процесу більш точно відображала екологічні витрати, при цьому приносила дохід, який може бути використаний або тільки для того, щоб знизити інші податки, особливо податки на робочу силу, або загальні витрати екологічно сприятливих замінників продуктів або процесів" [5, с. 19]. Іншими словами, все, що може викликати несприятливі зміни в навколишньому середовищі, може бути предметом екологічного оподаткування.

Таким чином, екологічне оподаткування повинно використовуватися як один з найбільш ефективних інструментів для прискорення переходу від традиційних енергоносіїв до поновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності. Так, наприклад, у Фінляндії і Швеції оподаткування викопних видів палива складає "головний інструмент стимулювання до застосування відновлюваних енергоносіїв в найкоротші терміни" [6, с. 86].

Ситуація з екологічним і енергетичним оподаткуванням суттєво різниться країнами-членам Європейського Союзу. Комбінація і структура податків, мета державної політики, пов'язаної з оподаткуванням у різних країнах, різні. Так, за даними, викладеним у звіті "Оподаткування. Тенденції в Європейському Союзі в 2016 р." в Ірландії, Нідерландах, Португалії та Великобританії застосовуються деякі податки на забруднення або користування ресурсами, але при цьому країни входять в число держав з найвищим відсотком доходу від екологічного податку, одержаного за рахунок енергетичного і транспортного секторів [7].

Дуже важливо розуміти, що збори від справляння екологічних податків дозволяють повсюдно використовувати особливі режими оподаткування та надавати переваги малому і середньому бізнесу, підприємствам громадського транспорту і іншим секторам соціально-громадського призначення.

З моменту введення екологічного податку в Німеччині в 1999 році споживання бензину скоротилося протягом перших же трьох років. Зросли обсяги продажів малолітражних автомобілів. Екологічний податок створив стимул для інвестицій в екологічно чисті технології і створив певні конкурентні переваги. Однак зростання загального обсягу споживання електроенергії відчутно сповільнилося. З 2005 р. німецький екологічний податок і поступове витіснення багатьох пільгових схем для енергоємних галузей промисловості стали вигідним джерелом доходу держави. Основною метою німецького екологічного податку є використання доходу для фінансування скорочення пенсійних внесків для працівників і роботодавців.

Основна ідея багатьох реформ екологічного оподаткування, що проводяться в Європейському Союзі, полягає в тому, що зростання зборів від екологічних податків повинен супроводжуватися зниженням ставок податків на робочу силу. Це дозволяє уникнути збільшення загального податкового тягаря і досягти подвійної вигоди — скорочення екологічного збитку одночасно зі збільшенням попиту на робочу силу і зайнятості за рахунок знижених витрат на робочу силу.

У рамках виконання зобов'язань країн ЄС за Кіотським протоколом в останні роки істотно розширився список податків, платежів і ринкових механізмів, введені податки на використання енергії та податок на викиди CO₂, а з 2012 р. такий податок стягується зі всіх європейських авіаперевізників. Генеральний директорат Комісії ЄС принципово спонукає використовувати для захисту навколишнього середовища таку податкову форму, яка буде сприяти перерозподілу податкового тягаря від фактора роботи на використання і забруднення ресурсів навколишнього середовища.

Проведений аналіз звіту "Оподаткування. Тенденції в Європейському Союзі" дозволив поділити екологічні

податки на чотири загальні категорії: в сфері енергетики; в сфері транспорту; за забруднення навколишнього середовища та ресурсні податки.

Так, найвища частка надходжень від усіх екологічних податків у відсотках від ВВП у 2017 р., спостерігається у Данії та Нідерландів (4%), трохи нижче у Словенії (3,6%), далі йдуть Мальта (3,1%), Естонія (3%), Кіпр і Бельгія (2,9%), Фінляндія і Швеція (2,8%), замикає десятку лідерів Великобританія з часткою 2,6%. Найнижчі частки надходжень від екологічних податків у відсотках від ВВП мають такі країни, як Іспанія (1,6%), Франція і Німеччина близько 2% [8].

Отже, податки на використання енергоносіїв в європейських країнах на сьогоднішній день є найбільш суттєвими, що становить близько 75% від всіх екологічних податків або близько 5% від усіх податків і соціальних внесків. Рівень енергетичних податків по відношенню до ВВП знаходиться на найвищому щаблі в Словенії та Болгарії (3,0% і 2,7% від ВВП відповідно). Причина того — не високі податкові ставки, а високий рівень кінцевого споживання енергії в порівнянні з ВВП. У деяких країнах внесок транспортного податку є істотним, наприклад, в Ірландії, на Кіпрі і Мальті він становить від 38% і 48%. У Данії значні податкові надходження в бюджет приходять від транспортного енергетичного податку, а від забруднення і ресурсних податків у цій країні надходження становлять менше третини від екологічних податків.

Транспортний податок відповідає в середньому близько 20% від загального надходження екологічних податків 1,4% від загального обсягу податків і соціальних внесків.

Від податків за забруднення навколишнього середовища і ресурсних податків у всіх країнах ЄС незначні надходження, разом вони становлять трохи менше 5% від загальних природоохоронних податків.

Аналіз екологічних податкових надходжень в країнах ЄС у 2010 р. дозволив виявити ряд протилежних змін.

Так, у 2017 р. найбільше зростання податків на енергію спостерігався в Естонії, більше 1% ВВП, водночас як в інших країнах (Кіпрі, Словенії, Португалії та Польщі) відбулося його незначне збільшення. З іншого боку, спостерігається зниження податків на енергоносії в Румунії на суму майже 2% від ВВП. Можна також відзначити, що рівень транспортного податку знижувався досить сильно на Кіпрі і Мальті, в країнах, де транспортні податки складають значну частину екологічного оподаткування. Все це свідчить про те, що країни активно шукають найбільш прийнятні і адекватні схеми екологічного оподаткування в поєднанні з ринковими механізмами захисту навколишнього середовища.

Диференціація податкових ставок може бути стимулом технологічної модернізації та екологізації підприємств. Економісти називають це властивість екологічних податків "подвійним дивідендом" (double dividend): вони не тільки здатні забезпечити доходи бюджету, але і стимулюють зниження забруднень і зростання енерго- та ресурсоефективності [9].

Водночас слід зазначити ще одну тенденцію. Високе співвідношення екологічних податкових надходжень від загального оподаткування не обов'язково є ознакою

високого пріоритету охорони навколишнього середовища. Енергетичний податок спочатку використовувався без екологічних цілей. Крім того, рівень цього показника, не може говорити і про досягнення мети екологічної політики. Це може бути результатом змін в економіці. При цьому зниження екологічних податкових доходів в останні роки може бути результатом використання інновацій в ринкових інструментах державної політики (торгівля викидами CO₂, екологічне страхування).

ВИСНОВКИ

Таким чином, відзначаючи планомірний перехід до комплексного використання інструментів екологічного менеджменту та позитивні результати проведення реформ екологічних податків, необхідно вказати на такі основні тенденції та принципи їх реалізації в більшості країн:

- використання принципу "забруднювач платить";
- перенесення екологічних платежів за "викиди в атмосферу" на платежі за "викиди в економіку";
- широке застосування податків на використовувані сировину і енергію;
- введення обов'язкових платежів на екологічно шкідливу продукцію;
- податкові реформи націлені на зміщення акцентів з податків на працю і капітал до податків на споживання природних ресурсів;
- здійснюється перехід на низьковуглецеву енергоефективну економіку;
- широке використання екологічних субсидій і фінансових стимулів в екологічному менеджменті.

Література:

1. Шевченко І.В. Екологічне оподаткування: зарубіжний досвід і Україна. Стратегічні пріоритети. 2014. № 2. С. 55—60.
2. Романенко В.В. Екологічне оподаткування у країнах Європейського Союзу та в Україні: порівняльний аналіз. Фінансове право. 2013. № 2. С. 18—20.
3. Козьменко С.М., Волковець Т.В. Особливості екологічного оподаткування в зарубіжних країнах. Вісник Сумського державного університету. Серія "Економіка". 2012. № 1. С. 11—18.
4. Мандрик В.О., Новак У.П. Екологічний податок в Україні: зарубіжний досвід, сучасні реалії, напрями удосконалення. Науковий вісник НЛТУ України. 2016. Вип. 26.6. С. 20—26.
5. Романенко В.В. Екологічне оподаткування у країнах Європейського Союзу та в Україні: порівняльний аналіз. Фінансове право. 2013. № 2. С. 18—20.
6. Сучек С. Екологічне оподаткування: європейський досвід та перспективи його застосування в українських реаліях. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2018. № 3. С. 85—93.
7. Козьменко С.М., Волковець Т.В. Особливості екологічного оподаткування в зарубіжних країнах. Вісник СумДУ. Сер.: Економіка. 2019. № 1. С. 11—18.
8. Коваленко М.А. Євроінтеграція і екологічна політика: невідкладні завдання і план дій для України. Економічна конвергенція країн Європейського Союзу: досвід та перспективи для України: [монографія] / За

редакцією В.І. Покотилової. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2013. 326 с.

References:

1. Shevchenko, I. V. (2014), "Environmental taxation: foreign experience and Ukraine", *Stratehichni priorytety*, vol. 2, pp. 55—60.
2. Romanenko, V. V. (2013), "Environmental taxation in the countries of the European Union and in Ukraine: a comparative analysis", *Finansove pravo*, vol. 2, pp. 18—20.
3. Koz'menko, S.M. and Volkovets', T.V. (2012), "Features of environmental taxation in foreign countries", *Visnyk Sums'koho derzhavnoho universytetu. Seriia "Ekonomika"*, vol. 1, pp. 11—18.
4. Mandryk, V.O. and Novak, U.P. (2016), "Ecological tax in Ukraine: foreign experience, modern realities, areas for improvement", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 26.6. S. 20—26.
5. Romanenko, V. V. (2013), "Environmental taxation in the countries of the European Union and in Ukraine: a comparative analysis", *Finansove pravo*, vol. 2, pp. 18—20.
6. Suchek, S. (2018), "Environmental taxation: European experience and prospects for its application in Ukrainian realities", *Ekonomichnyj chasopys Skhidnoievropejs'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, vol. 3, pp. 85—93.
7. Koz'menko, S. M. and Volkovets', T. V. (2019), "Features of environmental taxation in foreign countries", *Visnyk SumDU. Ser.: Ekonomika*, vol. 1, pp. 11—18.
8. Kovalenko, M. A. (2013), *Yevrointehratsiia i ekolohichna polityka: nevidkladni zavdannia i plan dij dlia Ukrainy. Ekonomichna konverhentsiia krain Yevropejs'koho Soiuzu: dosvid ta perspektyvy dlia Ukrainy [European integration and environmental policy: urgent tasks and action plan for Ukraine. Economic convergence of the European Union: experience and prospects for Ukraine]*, PP Vyshemyr's'kyj V. S., Kherson, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 28.07.2021 р.*

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток**

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net
тел.: (044) 223-26-28, (044) 458-10-73